

ВІДГУК

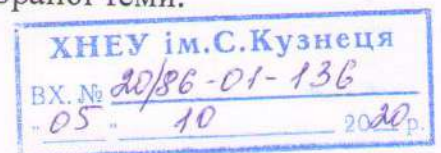
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Нагаєва Віктора Михайловича на дисертацію Погорелової Тетяни Юріївни
«Управління процесом формування професійної відповідальності
майбутніх менеджерів економічної галузі», подану на здобуття наукового
ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Науки про освіту»
(спеціалізація – теорія і методика управління освітою)

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

Філософія інноваційного розвитку суспільства вимагає від керівних кадрів економічної сфери не лише фундаментальних знань та способів діяльності у галузі управлінських процедур, але й вміння максимально відповідально виконувати свої функціональні обов'язки, що є інтегративною професійною та соціально-психологічною характеристикою майбутнього фахівця. Менеджер економічної галузі – це керівник-лідер, який забезпечує ефективну господарську діяльність через активізацію людського фактора шляхом прийняття відповідальних управлінських рішень. Це положення доводить необхідність формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі як обов'язкового компонента їх професійної компетентності та освітнього результату.

Незважаючи на значну кількість наукових робіт у цьому напрямі, проблема формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі не отримала достатнього висвітлення у педагогічній науці, актуальним залишається проведення відповідного системного педагогічного дослідження. Дана дисертаційна робота виконана автором як відповідь на цей суспільний запит відповідно до тематичного плану наукових досліджень Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця в межах комплексної наукової теми № 40/2017-2018 «Формування системи внутрішнього забезпечення якості освіти у вищому навчальному закладі» (номер державної реєстрації 0117U000425).

Проведений дисертанткою аналіз традиційних методичних систем формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі дозволив виявити низку суперечностей, що окреслили проблему дослідження і в єдності зумовлюють актуальність обраної теми.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертаційній роботі

Для обґрунтованого визначення проблеми дослідження автором проведено ретельний аналіз сучасного стану формування ПВ майбутніх менеджерів економічної галузі на прикладі спеціальності 073 «Менеджмент». Не викликає заперечень визначений науковий апарат: об'єкт, предмет і мета знайшли своє відображення в розроблених автором гіпотезі та завданнях дослідження.

На підґрунті з'ясованих теоретичних і методичних засад проблеми дослідження у дисертаційній роботі ставиться за мету теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка ефективності моделі управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі.

Мета дослідження обґрунтовується загальною гіпотезою. Т. Ю. Погорелова справедливо вважає, що підвищенню рівня сформованості ПВ майбутніх менеджерів економічної галузі сприятиме впровадження в процес їхньої професійної підготовки відповідних організаційно-педагогічних умов, розроблення й впровадження моделі та забезпечення ефективного управління цим процесом.

Проведений аналіз джерельної бази та професійної діяльності менеджера економічної галузі допоміг Т. Ю. Погореловій з'ясувати сутність та багатовимірність досліджуваного феномену «професійна відповідальність менеджерів економічної галузі» як інтегративної характеристики особистості, визначити її різноманітні аспекти (моральний, правовий, економічний, соціальний і психологічний) та охарактеризувати мотиваційно-психологічні вектори усвідомлення особистістю сутності відповідальності менеджера.

Аспектний аналіз дозволив авторці виокремити структурні компоненти професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі (мотиваційний, ціннісний, діяльнісний, особистісний), а також рівні розвиненості, що виявляється в готовності до ефективної управлінської діяльності.

На основі теоретичного аналізу об'єкта дослідження, а також ретельного вивчення педагогічного досвіду, автором конкретизовано зміст поняття

«управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі», як цілеспрямовану взаємоузгоджену діяльність педагогів і студентів в умовах педагогічного впливу з урахуванням управлінських функцій на основі суб'єкт-суб'єктних відносин.

Слушним є висновок Тетяни Юрїївни щодо здійснення механізму управління цим процесом, а саме - перехід від інстанції прямого управління (педагогічного впливу) через співуправління до самоуправління на основі сформованості автодидактичних функцій майбутнього фахівця.

Ґрунтуючись на розроблених концептуальних положеннях щодо сутності та структури професійної відповідальності менеджерів економічної галузі, ідеях системного, компетентнісного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного та інших підходів, автором визначено систему особливостей управління процесом формування їх професійної відповідальності, які можна розглядати як відповідні організаційно-педагогічні умови: (спрямування змісту навчальних дисциплін на формування в студентів системи морально-етичних норм та суспільних цінностей; організаційно-методична підготовка викладачів навчальних дисциплін до управління досліджуваним процесом; організація специфічного творчого освітнього середовища; моделювання професійної діяльності менеджера шляхом використання ситуативних завдань та інтерактивних методів навчання та ін.).

Проведений функціональний аналіз з використанням методів моделювання дозволив автору теоретично обґрунтувати і розробити модель управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі та виокремити її основні структурні компоненти (концептуальний, методологічний, змістовий, організаційний та діагностично-результативний). Особливістю пропонованої моделі є її інваріантний характер та технологізація педагогічного впливу від планування стратегії навчальної діяльності студентів до зворотного зв'язку процесів управління та самоуправління.

Заслуговує на увагу оригінальний підхід автора щодо педагогічного моніторингу досягнення здобувачами освітнього результату на основі поєднання кількісних та якісних методів оцінки. З цією метою дисертанткою було розроблено кваліметричну субмодель управління процесом формування

професійної відповідальності менеджера. Субмодель віддзеркалює неперервність моніторингових дій щодо управління цим процесом і носить як діагностичний, так і мотиваційний характер.

Для з'ясування стану розвиненості професійної відповідальності майбутніх менеджерів автором досконало проведено педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний етапи) з використанням системи методів (теоретичного аналізу й синтезу наукових джерел, спостереження, опитування, анкетування, тестування, експертної оцінки, моделювання, статистико-математичної обробки даних та ін.). Методика наукового пошуку визначалася специфікою, завданнями та логікою дослідження, а також загальними вимогами щодо якості проведення науково-педагогічних досліджень.

У ході контрольного етапу педагогічного експерименту Т. Ю. Погореловою здійснено експериментальну перевірку ефективності розробленої педагогічної моделі та організаційно-педагогічних умов її застосування. Як свідчать отримані дані, у ході експерименту підтверджено наукову гіпотезу щодо їх ефективності на прикладі професійної підготовки майбутніх менеджерів економічної галузі. Позитивну динаміку показників сформованості професійної відповідальності зафіксовано у студентів експериментальних груп за всіма критеріями. Достовірність одержаних автором результатів та статистична обробка даних перевірялася за допомогою G -критерію знаків та критерія згоди χ^2 Пірсона.

Наукові результати отримані з використанням комплексу методів дослідження і ґрунтуються на основних категоріях і законах діалектики, теорії пізнання, положеннях сучасних методологічних підходів та процесів теорії діяльності і управління.

Завершальним етапом даного системного педагогічного дослідження стала розробка автором методичних рекомендацій з ефективного управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів, які адресовано широкому колу читачів - науковцям, викладачам ЗВО, студентам педагогічних ЗВО, слухачам інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Всі одержані автором наукові результати характеризуються науковою новизною та достовірністю. Загальні висновки в дисертації Т. Ю. Погорелової

сформульовано чітко і переконливо. Зазначені положення зумовлюють достатній рівень обґрунтованості одержаних дисертантом наукових результатів.

3. Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження

Дисертантом одержано такі значущі наукові результати:

1) теоретично обґрунтовано та розроблено модель управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі (концептуальний, методологічний, змістовий, організаційний та діагностично-результативний компоненти);

2) уточнено визначення понять: «професійна підготовка майбутніх менеджерів економічної галузі», «професійна відповідальність майбутніх менеджерів економічної галузі», «управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі»;

3) уточнено зміст структурних компонентів професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі (мотиваційного, ціннісного, діяльнісного та особистісного);

4) обґрунтовано фактори та критерії управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів;

5) обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі в процесі професійної підготовки;

6) подальшого розвитку дістали форми і методи формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі.

Відмінними ознаками, що свідчать про наукову новизну розроблених автором теоретико-методичних положень є: використання системного, компетентісного, кібернетичного, кваліметричного, аксіологічного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, та інших підходів щодо обґрунтування теоретичних і методичних засад управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі; а також покрокова інформаційно-методична підтримка у вигляді розроблених адаптованих методичних прийомів та довідкової інформації.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні й упровадженні у процес професійної підготовки майбутніх менеджерів економічної галузі відповідного науково-методичного забезпечення реалізації організаційно-педагогічних умов управління процесом формування їх професійної відповідальності. А саме, автором розроблено й апробовано методичні рекомендації з управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі; «Інтегрований спецкурс: управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі в контексті викладання іноземної мови (за професійним спрямуванням)».

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес трьох ЗВО України. Наведені автором у додатках приклади моделей, алгоритмів роботи з навчальним матеріалом, зразки практичних завдань мають практичну цінність для викладачів, які цілеспрямовано формують і розвивають у майбутніх менеджерів компоненти професійної відповідальності.

5. Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні положення та практичні напрацювання, викладені в дисертації, можуть бути впроваджені у педагогічній практиці ЗВО і використані викладачами під час підготовки майбутніх менеджерів економічної галузі в умовах управління процесом формування їх професійної відповідальності.

6. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

Для розв'язання поставлених завдань автором опрацьовано 272 наукових джерела, з них 48 іноземними мовами. Усі наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження знайшли повне відображення у змісті 18 публікацій автора: зокрема 5 статей у наукових фахових виданнях; 2 статті у зарубіжних періодичних виданнях; 1 стаття у міжнародному науковому

виданні, що індексується в науко-метричних базах даних Scopus; 9 публікацій – у матеріалах наукових конференцій, 1 авторське свідоцтво.

7. Відповідність структури та змісту дисертації вимогам щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Структура дисертаційного дослідження Т.Ю. Погорелової зумовлена його змістом: анотація, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки, в яких представлено матеріали проведення експериментального дослідження. Дисертаційна робота логічно структурована, вирізняється змістовною повнотою, а отримані наукові результати відображають методологічно правильну послідовність наукового пошуку автора. Структура дисертації та обсяг основного тексту відповідають чинним вимогам до дисертаційних робіт даного кваліфікаційного рівня. Назва роботи відповідає її меті, змісту теоретичної частини та експериментального дослідження.

8. Зауваження щодо змісту й оформлення дисертаційної роботи

Разом із високою позитивною оцінкою дисертаційної роботи, слід висловити такі дискусійні положення, зауваження та побажання:

1. Розкриваючи зміст управління (с. 38-39) автор починає аналізувати принципи управління без взаємозв'язку із закономірностями цього процесу. У подальшому, при обґрунтуванні принципів управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі (с. 97), автор пропонує скоріше загально-педагогічні, а не специфічні принципи (принцип сталості, принцип мотивації діяльності, принцип співробітництва та принцип оптимізації). Визначені автором принципи мають нести специфічний характер управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі.

2. Структуру компонентів професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі (с. 62-63; с. 103), на наш погляд, бажано доповнити розвивальним або особистісно-розвивальним компонентом, що логічно впливає із наукового пошуку автора стосовно здатності майбутніх фахівців до саморозвитку, як важливої характеристики професійної відповідальності.

3. Розкриваючи семантичний зміст управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі (с. 3, с. 63-64, с. 75), на наш погляд, необхідно було конкретизувати його не лише у вигляді управлінських функцій, але й визначити: механізм спрямування зв'язків управління між суб'єктом та об'єктом, зробити наголос на технологічні засади управління, окреслити освітній результат. А у визначенні автора виходить, що управління процесом формування професійної відповідальності здійснюється з метою реалізації управлінських функцій цього ж процесу.

4. У представленій моделі (с. 92) змістовно не розкрито концептуальне положення автора про необхідність поступового переходу від прямого управління до самоуправління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі (с. 40). Можливо зазначити у змісті організаційного блоку функцій – самопланування, самоорганізація, самомотивація, самоконтроль.

5. За логікою, фактори та критерії у кваліметричній субмоделі управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів (табл. 2.2, с. 115) мають бути тотожними з факторами та критеріями сформованості професійної відповідальності, що обґрунтовані автором у табл. 2.1 (с. 103). Однак ці фактори та критерії різні за змістом і не відповідають сформованим автором організаційно-педагогічним умовам (с. 85-86).

6. Формування професійних якостей майбутніх фахівців передбачає проведення експериментальних досліджень на всіх курсах зазначеного рівня підготовки. У дослідження автора бачимо лише дослідну роботу зі студентами першого курсу бакалаврського рівня освіти, які не почали ще вивчати професійно-орієнтовані навчальні дисципліни.

7. У ході педагогічного експерименту (підрозділ 3.2), бажано було б визначити коло проблем, з якими стикаються майбутні менеджери економічної галузі при виконанні навчально-практичних завдань з метою підвищення ефективності запропонованих автором організаційно-педагогічних умов формування їх професійної відповідальності.

9. Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Погорелової Тетяни Юріївни «Управління процесом формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі» є завершеним, самостійним, актуальним дослідженням, а наведені теоретичні узагальнення являють вирішення важливого науково-прикладного завдання – формування професійної відповідальності майбутніх менеджерів економічної галузі в умовах управління процесом їх фахової підготовки.

За науковою новизною, обґрунтованістю, теоретичною та практичною значущістю отриманих результатів дана робота відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 9, 10, 11 і 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167, а її автор Погорелова Тетяна Юріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Науки про освіту» (спеціалізація – теорія і методика управління освітою).

Офіційний опонент,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри організації
виробництва, бізнесу та менеджменту
Харківського національного технічного
університету сільського господарства
імені Петра Василенка

В. М. Нагаєв

Підпис Нагаєва В. М.

ЗАСВІДЧУЮ

Керівник відділу діловодства ХНТУСГ

Гончарук Гоміковський К. В.